

RUDOLF HILF*

Uporaba zahodnega principa »nacionalne države in večinske demokracije« v strukturalno nehomogenih državah

I. GLOBALNA STRUKTURNA KRIZA

Odgovore na vprašanja preostalega dela tega stoletja bodo po vsej verjetnosti določale tri velike, prek ožjega prostora segajoče krize:

1. *Kriza, ki izvira iz oboroževalne tehnike* in jo označuje podoba oboroževalne spirale, ki ogroža celotno človeštvo. Čeprav se nenazadnje zaradi sprememb v sovjetski politiki, ki vidi varnost v kooperaciji in ne v unilateralnosti, začenjajo prvič pojavljati pozitivne možnosti zlasti za srednjeevropski prostor, bi bilo samovarljivo, če bi verjeli, da je s tem že odstranjena usodnost morebitnih posledic. Ostaja zahodno-vzhodni boj za prevlado, ostajajo mnogovrstna regionalna krizna žarišča, ki utegnejo zanetiti požar, in poleg nadaljujočega se kopičenja orožja tudi raziskave v laboratorijih oboroževalne industrije, ki jih skoraj ni moč nadzorovati. Nerešeno vprašanje nas bo torej spremljalo tudi v bodoče.

2. *Kriza, ki na gospodarskem, socialnem in družbenem področju zadeva* na eni strani strukturo industrijskih dežel (meje rasti, strukturalno zmanjšanje delovnih mest, uničevanje okolja) in na drugi strani dežele v razvoju (naraščujoča revščina, demografski pritisk ob sočasno rastočem pričakovanju večje socialne varnosti). Konfrontacija sever-jug in zahteve po novem »svetovnem gospodarskem redu« so posledica naznanjujočega se potresa v sožitju celin, držav in velikih regij.

3. *Kriza, ki bo sama postavila pod vprašaj strukturo velikega števila držav in njenih družb* in ki – prvič – izvira iz dejstva, da je bila večini izvenevropskega človeštva vsiljena evropska oblika države prejšnjega stoletja (nacionalna država) in se – drugič – odraža v neizogibnosti vse bolj razvejane konfrontacije različnih življenjskih načinov (ras, ljudstev, ljudskih skupin, najrazličnejših etničnih skupin kot tudi versko in ideološko določenih skupnosti) v svetu, ki postaja vse manjši.

Kriza, ki smo jo navedli nazadnje, vzbuja vtis, da je od vseh treh najmanj nevarna. V resnici pa sega globlje v krizo samorazumevanja našega časa in je izraz vprašanja identitete, ki dobiva globalne razsežnosti. Njene zunanje forme so vidne v vse številnejših tokovih beguncev in v izgonih v našem stoletju. To, da gre za fenomen globalne krize, ne zaznamo le zato, ker je pogled na ta problem skoraj

* Dr. phil. Hilf Rudolf (roj. 1923), član-ustanovitelj Mednarodnega inštituta za pravo narodnosti in regionalizem, München.

vedno izoliran in s svojimi učinki sprva prizadene le določene skupine ljudi. Tako vidimo le tiste vidike, ki so v ospredju in ki so od primera do primera drugačni in spregledamo njihovo skupno korenino, kar bi nam edino pomagalo dojeti problem. V resnici se namreč ta, tretja kriza dotika temeljev sožitja različno fiksiiranih skupnosti povsod po svetu, in je zato izraz vprašanja strukture, ki zadeva vsa ljudstva, vse države in celine.

Tem trem kriznim sklopom nasproti se zdi ideološko-politična konfrontacija moči med Zahodom in Vzhodom, v kateri vsaj na severni polovici zemlje živimo kot hipnotizirani že desetletja, skoraj sekundarnega pomena in ostanek minulega časa, če seveda ne bi obstajala nevarnost, da bo prav ta sekundarna četrta kriza videla in uporabila prej navedene tri krize instrumentalno v globalnem boju za premoč. Neobvladljivost kriznih situacij, tudi s pomočjo velikih sil sedanjega časa, postane tako še bolj verjetna in bi nas pomaknila še bolj na rob katastrofe, če bi se nenadoma zapletlo več kriz in bi se pojavili regionalni sprožitelji.

II. NACIONALNA DRŽAVA IN NJEN INSTRUMENTARIJ ZA PREPREČEVANJE ALI OBVLADOVANJE KRIZ

Že dvesto let, odkar je zahodna Evropa segla po celem svetu in zlasti po propadu treh velikih nadnacionalnih monarhij v prvi svetovni vojni (Avstro-Ogrska, Osmanska [Islamska] država in carska Rusija) in nato še enkrat, močneje po drugi svetovni vojni (propad kolonializma), se je iz Zahoda izvirajoča politična življenjska forma nacionalne države razširila po celem svetu. Edina velika izjema je Sovjetska zveza, ki je po svojih formalnih ustavnih opredelitvah za nacionalno samoodločbo glede na idejo in dejstva ostala nadnacionalna država (Reich), ki pa jo – kot je znano – vse bolj vleče v vrtnec nacionalno-državnega revolucioniranja.

Evropskim generacijam prejšnjega stoletja in prve polovice tega stoletja se je zdelo povsem naravno in samoumevno, da bi bilo človeštvo idealno strukturirano, če bi imel vsak narod svojo državo in bi se v teh državah odločalo demokratično, se pravi z večinskim odločanjem. To je bila prvotna zamisel *Risorgiamenta*, ki se je globoko zakoreninila v zavesti ljudstev in to vse do danes. Govorim o »ideologiji« in to v slabšalnem smislu, zato, ker je ta nazor o strukturiranju človeštva z nacionalno državo in večinsko demokracijo v svojem zanosu spregledal, da je nemogoče kot na šahovnici razčleniti človeštvo na vseh celinah v narode. Tisočletja nam znane zgodovine so nam v zelo velikem številu primerov ustvarila to, da se najrazličnejše človeške skupnosti med seboj stikajo, prepletajo, pokrivajo itd. Druga napaka te ideologije je v iskanju večinske demokracije kot take. Splošno velja, da ustavno zagotovljena pravica posameznika (enakost pred zakonom, svoboda opredelitve, legitimiranje odločitve z glasom večine) zagotavlja pravičnost in samoodločbo državljanov in da lahko vselej možna zamenjava vlade z opozicijo, z ozirom na menjajočo se večino, popravi nastale napake. Zmota tega nazora je v tem, da ta sistem sicer deluje v homogenih ali kvazihomogenih državah, skoraj gotovo pa ne tam, kjer je prebivalstvo države sestavljeno iz jezikovnih, etničnih ali kakorkoli že drugače fiksiiranih skupin ljudi. Poudarek je na besedi »fiksiiran«, saj mislimo s tem na značilnosti skupine, ki jih je mogoče spreminjati le zelo dolgoročno ali pa sploh ne, vsekakor pa ne z dnevnimi političnimi odločitvami. Zgodovinska izkušnja skromno pripominja, da tudi v najbolj idealni demokraciji in nesporno uveljavljenih posameznikovih človeških pravicah v primeru spora med tako fiksiiranimi večinami in manjšinami vedno zmagajo interesi večine. V etnično homogeni državi

lahko današnja opozicija s prepričevanjem in vplivom na prebivalstvo že jutri postane vlada večine. V državi, ki v tem smislu ni homogena, pa manjšina nikdar ne bo imela priložnosti postati večina. To pa pomeni, da bo v glavnem ostala tudi neenakopravna in, da bo o njenih najglobljih lastnih interesih pogosto odločala povsem druga skupina ljudi. Od tod veliko število konfliktov, ki segajo od protesta, peticij, tožb in obtožb do terorizma in protiterorja, od destabilizacije države do njenega uničenja ali genocida manjšine.

Kaj se v tem kaže? Nacionalna država na svojem lastnem ozemlju zadene ob nepreklicno zgodovinsko dejstvo nehomogenega človeštva, in prvo, kar ji bo padlo na misel, bo to, da s posegom od zgoraj korigira motečo različnost. Sprva morda brez sile: Posamezne pripadnike drugih skupin prebivalstva (t. j. tiste, ki ne pripadajo večinskemu narodu, narodu države – Staatsvolk) se kooptira in korumpira, s tem, da se jih pripusti k državnemu aparatu, kar seveda nazven predstavlja enakost vseh v državi, kar pa seveda v resnici ne obstaja. Tak sistem imamo danes v večini afriških držav. Če to ne zaleže, nastopi asimilacijski pritisk od zgoraj, takorekoč zlepa ali zgrda je treba razgnati manjšino. Tu bi dodal, da asimiliranje pripadnikov določenih skupin v drugo skupino, zlasti v večinsko skupino ne pomeni eo ipso nekaj slabega. V zgodovini je to zmeraj obstajalo in še bo naprej, dokler bo to asimilacijo spremljala svobodna volja. Če pa za tem tiči upravni pritisk, pritisk večinskega prebivalstva, ali celo neposredna uporaba državne sile, postane ta asimilacija zločin nad naravno človekovo pravico živeti tako, kakor nas je zgodovina ustvarila in kakor želimo naprej živeti. Eklatanten primer za tak homogenizacijski pritisk je t. i. pogodba Hitler-Mussolini, ki je celo narodno skupino – južne Tirolece – postavila pred najbolj nenravno odločitev, češ naj se odločijo bodisi za svojo domovino ali pa za materin jezik. Če tudi asimilacijski pritisk ne zaleže, potem se konflikti zaostrijo in država bo očitala manjšini nelojalnost in bo v njej videla le še grožnjo (to, da se prav manjšina počuti od države ogrožena, tega večinsko ljudstvo ne bo uvidelo) in bo začela manjšino nasilno reducirati. Sredstva so mnogovrstna. Država bo segla po šikanah in postopoma slabšala življenje vse do nevzdržnosti, upajoč, da se bodo najaktivnejši pripadniki manjšine, zlasti mlada generacija, izselili. Če tudi to ne bo zaleglo, bo začela z notranjimi migracijami, t. j. poskusila bo razbiti zaprt prostor manjšine z vsemi posledicami za njen nadaljnji obstoj, ki bodo ob tem nastale. Tako npr. ne bodo za razbito manjšino več potrebne šole v materinščini itd. Če tudi s tem ne bo uspela, bo država poskusila izriniti nadležno manjšino prek meje. Odsun so po letu 1945 Čehi rekli proceduri, ko so trem milijonom sudetskimi Nemcem (moški, ženske, starci in otroci), ki so živeli v svoji domovini več kot 800 let, sodili po kriteriju pripadnosti jeziku in narodu in jih v nekaj urah strpali v vagone in potisnili čez mejo. »Izselitev« (Abschub) – odsun – je pravni pojem iz starega avstrijskega prava, s katerim so označevali izselitev človeka, ki je postal javno breme in ga je bilo treba poslati v njegovo ožje domovinsko okrožje, ki naj bi odtlej skrbelo zanj. Beseda »izselitev« je bila etika, ki je prikrila pravo vsebino dejanja, podobno kot na Zahodu beseda »transfer« za isto dejanje. Praviloma lahko transferiramo le stvari, denar, blago, ne pa ljudi. Oba pojma zastirata resnično podobo dejanj, ki niso bila nič drugega kot pregon celih skupin ljudi. S pregoni pa prestopimo mejo k barbarstvu. Najmlajša verzija tega je to, kar se danes dogaja s Kurdi: uporaba strupenega plina. S tem prehaja pregon v genocid.

Dovolite, da na tem mestu dodam tole: Utegne se zgoditi, da bo nekdo izmed prisotnih v dvorani vprašal: In kaj ste napravili vi, Nemci?! Da, skoraj vse zločine

nacionalne države smo zagrešili tudi mi v ideološki blaznosti, ki je šla preko človeka, v opoju moči, v obratu proč od lastnih vrednot tisočletne zgodovine. Zavestno pravim »Mi, Nemci«, in ne »Naci« ali celo »Hitler«, kajti vseeno je, ali je kriv ta ali oni in so drugi povsem nedolžni, ta zločinska dejanja je zagrešil naš narod in so bila izvršena v našem imenu in zato od tedaj pripadajo naši zgodovini, prav tako kot naši bleščeči časi in ne moremo in ne smemo jih preklicati ali pozabiti. Sploh ne toliko zaradi tistih, ki morda včasih v svoji samozvani pravičnosti ali koristnostnem načinu mišljenja želijo ostati v vlogi spokornika, temveč zaradi nas samih. Šele s tem, ko vemo in se zavemo tega, kako globoko smo lahko padli, bomo lahko kaj takega v bodoče preprečili in zopet zavzeli svoje mesto v zgodovini.

In še nekaj bi tu rad dodal, čeprav se bom s tem izpostavil sumu, da sodi to k ritualu današnjega Nemca, čeprav sem tega sam osebno osvobojen. Skupina ljudi, ki je dolga stoletja – se prvi že pred nastankom nacionalne države – prenašala usodo manjšine v najhujši obliki, so *Židje*. Prav *Židje* so tisti, ki so poleg srednjeevropskih in vzhodnoevropskih slovanskih ljudstev zaradi nas najhujše trpeli. Zato je še posebej hudo videti, kako danes velik del izraelske javnosti odkrito govori o potrebi *pregona, izselitve Palestincev z zasedenih področij*. Dovolj pogosto sem bil v Izraelu, da sem spoznal argument, ki je namenjen Nemcem: »Vi, Nemci, nam ne boste dajali nasvetov«. Večina Nemcev ob tem ne reče nič, če že vnaprej zaradi omajane samozavesti ne podpirajo le ene strani in se pri tem zdijo sami sebi posebno moralni. *Resnica in pravica pa je za vsa ljudstva in države le ena*. Krivica in barbarstvo ostajata krivica in barbarstvo, vseeno, ali je to Nemec, Žid, sudetski Nemec, Čeh, Prus ali Poljak, Madžar ali Romun, Avstrijec ali Italijan, Srb ali Albanec, Grk ali Turek, Rus ali Američan, Arabec ali Izraelec, južni Afričan ali črnc ali kdorkoli drug na tem svetu. Krivico je treba imenovati z imenom, kjerkoli in komurkoli se zgodi.

Naj se po tem ekskurzu vrnem k naši temi: Pokazati sem hotel, da večina teh konfliktov ne izvira iz čiste zlobe ali samovolje posameznika, temveč iz *spora med ideologijo nacionalne države (enačenje države in naroda) in zgodovinsko resničnostjo heterogenosti človeških skupnosti*, kar ima svoj vzrok v *racionalnem stremljenju po homogenizaciji*, ki naj, če je potrebno, doseže identiteto države in naroda tudi s silo. Za tako mišljenje, ki je prisotno od francoske revolucije dalje, so zgodovinsko zrele skupine ljudi z lastno identiteto, jezikom, samozavestjo idr. moteči elementi racionalnega preoblikovanja družbe, zgodovinski relikti, pogosto celo »nevarnost«. Najnovejši primer za to imamo v *Romuniji*. Kot oteževalno okoliščino je treba tu dodati dejstvo, da tip moderne države, kot je Romunija, ki je povsod po svetu zamenjal nacionalno državno tvorbo, zahteva zase *popolno suverenost*, se pravi, da država sama določa, kaj je pravica in kaj ne. Država določa pravico. Četudi je navzoče spoznanje o napačnosti, nezadostnosti, celo nevarnosti takega strukturiranja ljudi, kar dokazujejo vse glasnejši pozivi k človeškim pravicam, ostaja suverenost države še vedno sakrosanktna in pušča za seboj vse tiste skupine ljudi, ki iz teh ali onih razlogov niso v stanju zahtevati države zase ali pa se združiti z državo svojih želja. *Prav narodne skupine in manjšine pa so pravzaprav tiste, ki skupaj z nezadovoljnim delom večinskih ljudstev tvorijo večino človeštva*, skratka znaten konfliktni potencial, ki se ga ne obravnava združeno, ker naj bi vsak primer obravnavali ločeno in bi naj ga, v kolikor nismo sami prizadeti, čimpreje pozabili. Na ta način ostaja prva razsežnost problema prikrita.

Preden bomo poskušali odgovoriti na vprašanje o možni alternativni homogenizacijskemu pritisku moderne nacionalne države, še besedo o tem, zakaj se v našem svetu tako kopičijo konflikti med večinskimi in manjšinskimi skupinami. Čeprav bomo našli v posameznih primerih povsem specifične vzroke, ki bodo te primere med seboj ločevali in nakazovali različne možnosti reševanja problemov, obstajata vendarle *dva velika nadprostorna vzroka*, ki ne dopuščata, da bi ti problemi zamrli, vse dotlej, dokler se jih ne reši, pa naj države in politiki to hočejo ali ne:

1. *Nepreklicno dejstvo, da se zaradi razvoja tehnike naša zemlja duhovno-prostorsko krči, zaradi česar neizogibno prihaja do stikov, menjav ali pa konfliktov med prostori, kulturami, rasami, narodi, verami, svetovnimi nazori, ljudstvi, ljudskimi skupinami ali regijami.* V takšnem svetovnem trendu se ne bo obdržala na oblasti nobena politika, ki očitno, predvsem glede na lastno prebivalstvo, uporablja dvojna merila. Ker bo zapiranje vase vse bolj nemogoče, bo neizbežno prišlo do tega, da bo tudi najmanjša skupina zahtevala svoje pravice in se bo zanje tudi borila. Teh pravic pa ne bo merila z nekakšnimi milostnimi ukrepi, temveč s standardom drugod po svetu. Poziv k prestrukturiranju bo vse glasnejši in utegne izzvati velike nevarnosti.

2. *Drugi veliki vzrok je s tem neposredno povezan: Obstaja v tem, da sedanja država – morda sta prehodno izvzeti obe velesili – vsaj v večini primerov sama ni kos današnjim težavam na skoraj vseh področjih, zlasti v gospodarstvu, varnosti in ohranjanju okolja kot prvemu pogoju za naš nadaljnji obstoj, in da je odvisna od širšega sodelovanja, ki pa je seveda povezano z odpovedovanjem suverenostnih pravic.* To tendenco v Evropi že močno čutimo, je pa prisotna tudi drugod ali pa to še utegne postati. S tem zgublja država, zlasti nacionalna država, svoj svetniški sij, ki ga je imela v prejšnjem in velikem delu tega stoletja in ga še deloma ima v deželah v razvoju. Nacionalna država ni več zadnja in najvišja vrednota, za katero se umira. Malik se maje. To pa ima zopet dve posledici: Država v svoji dosedanji zahodnoevropski obliki, ki je v zadnjih stoletjih podedovane raznolikosti žrtvovala svojim težnjam po centralizaciji in racionalizaciji, ta država je sama vse bolj izpostavljena »stapljanju«, ker se velikih problemov na najrazličnejših življenjskih področjih ne da rešiti preko države same, temveč le v velikih regionalnih sklopih. Ko pa država ni več zadnja referenčna točka, pride do tega, da se tisti, ki so bili dotlej »stapljeni« ali žrtvovani centralizmu ali nacionalni večini, zopet prijavijo k besedi in zahtevajo enakopravnost, torej ne le manjšine, ljudske ali podobne skupine, temveč pokrajine, regije, dežele pod ravniho države. Ta fenomen je opazen v velikem delu sveta in ni pogojen le z lokalnimi diverznimi vzroki, kot bi utegnili misliti, temveč gre za globalno tendenco. Upam si trditi, *da piha veter zgodovine v hrbet vsemu federalističnemu in kooperativno nadsacionalnemu, od najnižje do najvišje ravni, medtem ko piha v lice centralizmu, racionalizirajoči uravnilovki in nepriznavanju zrelosti.* Široko, naddržavno sodelovanje in federativna svoboda samoodločanja in lastnih pravic različnih skupin ljudi na vseh ravneh bosta pola prihodnosti. Začenja se veliki zgodovinski vremenski obrat, ki je prevladoval več kot dve stoletji. Seveda je ta zadnji stavek špekulacija, osebna in ne znanstvena izjava, toda vseeno si moram ta znamenja tako razlagati. Politiki se ne ukvarjajo s takimi razlagami, ker so povsem zasedeni z dnevnim dogajanjem. To je obžalovanja vredno, saj jih vedno znova presenetijo dogodki, opažajo le vzroke v ospredju in se vse skupaj izteče v neko obvladovanje krize, če nekje dejansko do nje pride. V znanosti seveda ne smemo tako udobno spat, čeprav se povsem

upravičeno uprete takšnim trditvam, kakršna je moja. Vendar obstaja znanstvena šola, na katero se lahko sklicujem. Zaveda se konfliktni situaciji, ki se že dve desetletji kot naftni madež širi po vseh kontinentih – čeprav se utegne zdeti, kot da je Evropa prizadeta le ob svojem robu – od šestdesetih let dalje poziva k ponovnem premisleku. Zopet vodijo Evropejci, ki so sicer ustvarili moderno nacionalno državo in so zato verjetno najbolj merodajni, da se zavedo vprašljivosti le-te kot strukturalnega elementa in univerzalnega sredstva za reševanje problemov. Medtem je na znanstveni ravni v celotnem zahodnem svetu že prišlo do živahnih razprav, katerih se udeležujejo tudi neevropejci iz konfliktnih področij bližnjega in srednjega Vzhoda. S seznama znanstvenikov bom omenil le štiri izstopajoča imena: *Gerhard Lehman* iz Švice je ustvaril pojem »*konkordančna demokracija*« mesto običajnega zahodnega izraza »*konkurenčna demokracija*«. O tem bom spregovoril še na koncu. *Arend Lijphart*, Nizozemec, ki danes predava v San Diegu v ZDA in lahko velja za očeta te teorije. *Prof. Theodor Hanf*, ki predava na univerzi v Frankfurtu in je kot direktor Bergstraesser inštituta v Freiburgu organiziral obsežne odročne raziskave v Južni Afriki in na Orientu. Končno je tu še *prof. Kofia Busia*, ganski znanstvenik mednarodnega ugleda, ki je o problemu pluralne (etnično večplastne) družbe v Afriki povedal najbistvenejše.

V čem je bistvo te konkordančno-demokratske teorije? Ta teorija je najprej poskus odgovoriti na vprašanje o tem, da v večini vseh državnih tvorb našega časa po svoji biti ali razumevanju same sebe živijo skupaj različne skupine ljudi, in da tam, kjer prebivalstvo ni pretežno homogeno (npr. glede na jezik in poreklo) ali pa se ne čuti homogeno, zgolj fikcija ali juridična konstrukcija enakosti vseh pred zakonom ne more preprečiti, da etnično, jezikovno ali kakorkoli drugače fiksirane večine ne postanejo stalne (diktatorske) večine in fiksirane manjšine ne postanejo stalne manjšine, ki pri konfliktnih interesov vedno izgubljajo. *Menjavanje vlade in opozicije, ter večin, ki postanejo manjšine in obratno, v takih primerih ne deluje.* To potem povzroči tiste frustracije, ki vodijo sprva v pasivno zanikanje države in končno v terorizem. Primer za vrsto temu podobnih situacij naj bo *Ulster/severna Irska*, kjer je od leta 1921 do 1972 protestantsko večino zastopala in ji vladala unionistična stranka, kar je za pol stoletja iz oblasti izključilo katoliško irsko manjšino – in to s povsem demokratičnimi sredstvi po načelu večine. To je bil vzrok za državljansko vojno in terorizem z obeh strani, zaradi katerega trpi severna Irska še danes.

Konkordančna teorija nudi – v nasprotju z odvzemom pravic manjšinskim skupinam, ki je bil po doslej veljavnih nacionalno-državnih in večinsko-demokratičnih načelih povsem zakonit – naslednja sredstva:

– *Namesto vlade večine so nosilci oblasti vse skupine.* Konkordančna demokracija temelji na načelu velike koalicije in na skupni vladni odgovornosti vseh skupin, tj. na nujnosti konsenza.

– *Namesto asimilacijskega pritiska, široka avtonomija skupin, tj. družbenih segmentov pluralne družbe.* Zato, da bi se zmanjšali konflikti, je vsaka skupina glede tistega, kar jo neposredno zadeva, prepuščena lastni odgovornosti in samoupravi. Tu gre predvsem za področje kulture in šolstva, skratka za tisto, kar je najbistvenejše za ohranitev identitete in samorazumevanja skupine. Asimilacija sme biti le prostovoljna.

– *Namesto premoči ene vladajoče skupine v institucijah, proporcionalnost v državi in družbi.* Skupine v državi naj bodo zastopane sorazmerno glede na njihovo število v državi. Zastopane naj ne bodo le v vladi in parlamentarnih

organih zastopanja, temveč tudi v upravi in drugih državnih institucijah. Nihče se ne sme počutiti zapostavljenega zaradi pripadnosti neki skupini.

In končno:

– *Namesto tujega odločanja naj ima manjšina glede svojih temeljnih zadev pravico veta.* To pomeni, da ima vsaka skupina pravico z vetom preprečiti odločitve, ki ogrožajo njen obstoj in njeno identiteto. Ta veto najmočneje varuje še tako majhno manjšino in je po Hanfu »nekakšna zasilna zavora«.

O posameznih primerih (in proti njim) bi lahko seveda še marsikaj povedali, tako npr. o tem, kdo odloča v primeru, če se država in manjšina sporečeta, če je v neki določeni situaciji veto zakonit, kar je potem vprašanje ustavnih sodišč in podobno. Za to nam tu ne ostaja dovolj časa.

Takšna vprašanja ljudskih skupin in manjšin obravnavajo države različno. Medtem, ko lahko določeni kriteriji veljajo za razmeroma velike in strnjene manjšine, se utegne zgoditi, da za manjše in razbite manjšine ne bodo veljali in jih bo potrebno variirati. Vse to so stvari, ki so od primera do primera različne in jih je potrebno reševati posamično in ne zgolj teoretično. Bistveno pa je, da naj bi se vse te različne rešitve porajale v *novem duhu*, v duhu konkordance, skratka v duhu skupnega iskanja konsenza, in ne s starimi načeli nacionalne države: »Mi smo večina in le mi določamo zakon kot večinsko ljudstvo (Staatsvolk).« *Na koncu postane namreč v vse bolj potrebnih velikih, nadregionalnih sklopih vsak enkrat »manjšina«, celo veliki narodi in države.*

Konkordančna teorija ni nastajala odmaknjeno, v študijskih kabinetih in znanstvenih knjižnicah, temveč kot odgovor na nastale konflikte, ki ponekod že resno ogrožajo mir. Ta teorija tudi ni neka nova stvaritev, ki bi padla z neba. Ima globoke zgodovinske korenine, če imamo v mislih sam konkordančni faktor. Struktura celo tisočletje trajajočega starega rajha, svetega rimskega imperija, je temeljila na konkordanci neštetihi samobitnosti, ki so temeljile na lastnih pravicah. To ni bila država v modernem smislu, sploh pa ne nacionalna država Nemcev, kot so to poskušali razlagati od Bismarcka dalje. Ko se je vse to zrušilo, je bilo cerkveno premirje v Nemčiji še vedno konkordanca. In tako je bilo v sistemu, ki ga je vzpostavil zaničevani Vestfalski mir leta 1648, ki je za pravilo postavil: »sola amicitia compositio lites dirimat non attenta votorum pluritate« (le s prijateljskim konsenzom naj se rešujejo spori, ne z glasovanjem, kjer večina preglasi ostale).

Tudi v novejši zgodovini obstaja velik prostor, kjer je bilo vse to, kar smo tu povedali o konkordančni teoriji, že povedano in predmet nesoglasij. Ta prostor je bila *stara Avstrija*, ki je obsegala področje od Češkega rudogorja in Šumave do Galicije in Črnega morja, od Šlezije do Jadrana in Tridenta. Vzrok, da je ta skupnost ljudstev propadla, je prav v pojavu nacionalne države in v tem, da predhodno niso bili zadostno rešeni problemi različnih večin in manjšin, kar je dvajset let pozneje privedlo do druge svetovne vojne. V takšni Avstriji je tedaj živel človek, ki je kot nihče drug razmišljal o teh problemih, in ga je nek ameriški znanstvenik označil kot »*bolj aktualnega kot kdajkoli prej*«, namreč *Karl Renner*. Aktualen zato, ker so tedanji avstrijski problemi, ki jih ostali del sveta ni razumel, postali zdaj svetovni problemi na skoraj vseh celinah. To, kar je Renner svojčas predlagal in so zavrgli, namreč *dvodimenzionalen sistem federacije teritorijev in združenj ljudi* (etnične narave), je bila že najboljša konkordančna teorija in bi bila morda lahko rešila državo.

Naj zaključim z mislijo, da konkordanca navsezadnje ni nič drugega kot dajanje pravice sočloveku, ki je po jeziku, poreklu in veri drugačen, da sam odloča.

Namesto golega uveljavljanja lastne premoči, naj si bo zaradi števila ljudi, gospodarske moči ali orožja, ima prednost skupna odločitev, konsenz. Le konkordanca je pravi nasprotnik absolutnega dominata in ne gola večinska demokracija. Ta se lahko namreč prav kmalu sama sprevrže v dominat. Je, če hočete, konkordanca del teoretičnega spoznanja o umetnosti sklepanja miru, ki jo naš čas tako zelo pogreša.